

april 2023

Länsövergripande överenskommelse om nutritionsvårdprocessen

mellan Örebro läns kommuner och
Region Örebro län

1. Inledning
2. Bakgrund
3. Definitioner
4. Nutritionsvårdprocessens delar
5. Ansvarsfördelning
6. Förutsättningar
7. Kompetens
8. Uppföljning

1. Inledning

Överenskommelsen syftar till att patienter ska få adekvat nutritionsbehandling och därmed möjlighet till en patientsäker och jämlik vård. Den ger förutsättningar för att patienter ska få rätt bedömning av rätt kompetens, oberoende av var patienten bor.

Den ska även ge förutsättningar till att patienter hänvisas till rätt vårdnivå, undviker långa väntetider, långa resvägar för att effektivt använda både vårdens och patientens resurser. Denna tydliga ansvarsfördelning mellan kommun och region i kombination med en nära samverkan är nyckeln.

Varför behövs en överenskommelse om nutritionsvårdprocessen?

Hur Region Örebro län och länets kommuner ska samverka kring patienter som har behov av nutritionsbehandling har tills nu varit oklart. Det har tyvärr medfört att patienter riskerat att inte få adekvat nutritionsbehandling.

Var kan jag läsa överenskommelsen?

Överenskommelsen finns publicerad på [Vårdgivarwebben](#).

När börjar överenskommelsen gälla?

Överenskommelsen gäller från och med 1 januari 2022.

Jag behöver informera mina kollegor och medarbetare om överenskommelsen. Kan jag få hjälp?

På [Vårdgivarwebben](#) finns ett presentationsmaterial med talmanus som du kan använda vid information och diskussioner på din arbetsplats. Där finns också en checklista som ni kan använda för att se om verksamheten har förutsättningar för att ta sitt ansvar utifrån överenskommelsen.

Vilka åldersgrupper gäller överenskommelsen?

Överenskommelsen gäller i grunden alla åldrar, men följer den övergripande överenskommelsen om hälso- och sjukvård i hemmet. I nuläget betyder det att den gäller personer över 18 år. Det pågår ett arbete med att skriva om hemsjukvårdsavtalet till en ny överenskommelse för hälso- och sjukvård i hemmet. Nutritionsvårdprocessen är ett kapitel i den övergripande överenskommelsen.

2. Bakgrund

Nutritionsvårdprocessen innefattar att förebygga och behandla nutritionrelaterade problem och dess konsekvenser.

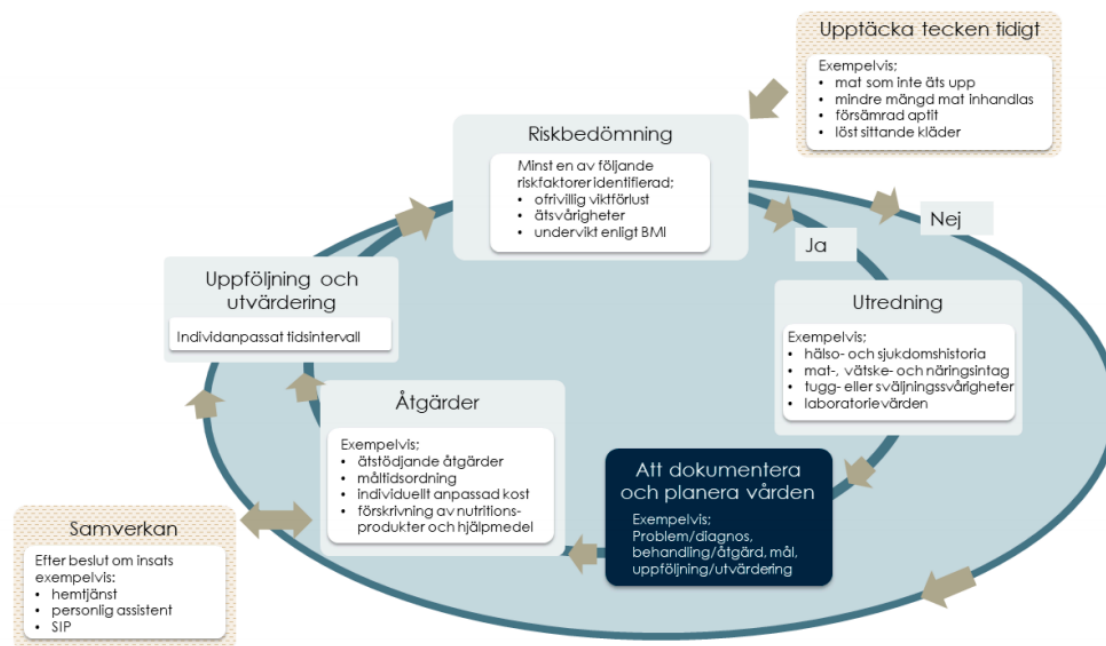
Nutritionsbehandling är medicinsk behandling och kan behövas vid många olika fysiologiska och psykiatriska sjukdomar.

Vad är Nutritionsvårdprocessen?

Nutritionsvårdprocessen är en vårdprocess som alla andra, men som handlar om nutrition. Socialstyrelsen har publicerat bilden nedan i [Att förebygga och behandla undernäring. Kunskapsstöd i hälso- och sjukvård och socialtjänst](#). Här beskrivs processen utifrån undernäring, men den är densamma oavsett typen av nutritionproblem.

Vem har beslutat om överenskommelsen?

Överenskommelsen beslutades i chefsgruppen för samverkan inom social välfärd samt vård och omsorg i Örebro län i maj 2021. Där sitter alla 12 kommunernas socialchefer (eller motsvarande) och områdeschefer inom Hälso- och sjukvårdsförvaltningen i Region Örebro län.

3. Definitioner

Nutritionsvård- processen

En process bestående av riskbedömning och utredning av nutritionsproblem och därefter åtgärder och behandling samt uppföljning och utvärdering av dessa.

Nutritionsproblem

Problem som på ett eller annat sätt påverkar förmågan att täcka sitt behov av energi och/eller näring.

Basal nutritionsbehandling

Nutritionsbehandling som kan ordineras av legitimerad personal med basal nutritionskompetens.

Specialiserad nutritionsbehandling

Nutritionsbehandling som kan ordineras av legitimerad personal med specialiserad nutritionskompetens.

4. Nutritionsvårdprocessen delar

Hur vet man om en person har tecken på nutritionsproblem eller är i risk för undernäring?

En riskbedömning kan bland annat bestå av följande delar.

- **Lågt bmi.** För vuxna gäller bmi <20, men för personer över 70 år brukar bmi <22 räknas som lågt.
- **Oavsiktlig viktnedgång.** Det gäller oavsett kroppsvikt och även om personen har övervikt eller fetma. Som viktnedgång räknas >5% det senaste halvåret eller >10% under längre tid.
- **Ätsvårigheter.** Det kan vara besvär som finns i nuläget eller potentiella svårigheter som ni bedömer kan uppkomma i samband med behandling eller operation. Ätsvårigheter kan bestå av aptitlöshet, tugg- eller sväljsvårigheter, motoriska svårigheter vid ätandet, illamående eller något annat som kan påverka möjligheten att få i sig mat eller dryck.
- **Sjukdom eller symptom.** Har personen någon sjukdom eller symptom som kan påverka intaget av mat eller dryck eller behovet av energi eller näringsämnen?

Hur ska en utredning av nutritionsproblem göras?

En nutritionsutredning kan bland annat innefatta följande delar och kan kräva flera professioners medverkan. Troligen behöver inte alla delar utredas för alla personer du möter. Börja med det som du tror är mest relevant i det individuella fallet.

- Bedömning av energi- och näringsintag i förhållande till behov.
- Analys av förändring av kroppsvikt.
- Läkemedelsgenomgång.
- Munhälsobedömning.

- Trycksårsbedömning.
- Utvärdering av psykiska funktioner samt sociala och socioekonomiska faktorer.
- Bedömning av förändring i kroppsammansättning.
- Analys av måltidsmönster.
- Granskning av måltidssituation.
- Identifiering av ät- och sväljsvårigheter.
- Bedömning av fysisk funktion samt möjligheter till aktiviteter i dagliga livet (ADL).

Vad ingår i basal nutritionsbehandling?

Det som räknas som basal nutritionsbehandling är bland annat nedan beskrivna åtgärder. I första hand används åtgärder och behandling med vanlig, individanpassad mat. Om det inte räcker kan även kosttillsägg, berikningsprodukter och annat ingå.

- Anpassning av innehåll i måltider, måltidsfördelning och/eller måltidsmiljö.
- Ordination av specialkost utifrån allergier, överkänslighet och behov av konsistensanpassad mat på grund av motoriska svårigheter eller tuggsvårigheter.
- Ordination av kosttillsägg.
- Motiverande samtal och stöd till nutritionsbehandling.

Vem kan ordinera basal nutritionsbehandling?

All legitimerad personal med basal nutritionskompetens.

Vad ingår i specialiserad nutritionsbehandling?

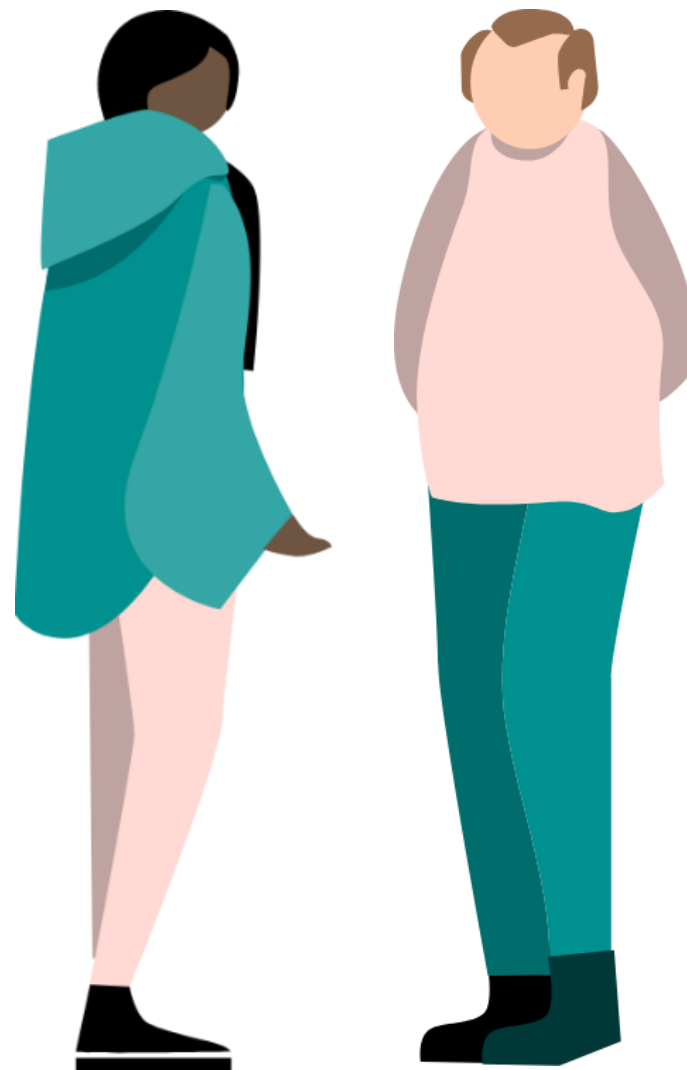
- All behandling utöver basal nutritionsbehandling såsom behandling med enteral näringstillförsel (sondnäring) eller parenteral näringstillförsel. Basal nutritionsbehandling kan även ingå som komplement.
- Nutritionsbehandling som är kopplat till sjukdomstillstånd som behandlas inom specialistvård i sluten- eller öppenvård.
- Motiverande samtal och stöd till nutritionsbehandling.

Vem kan ordinera specialiserad nutritionsbehandling?

Legitimerad personal med specialiserad nutritionskompetens. Det är främst dietister, men kan också vara vissa läkare med särskild kompetens om exempelvis enteral eller parenteral näringstillförsel.

Hur följer jag upp nutritionsbehandling?

För att kunna utvärdera behandlingen behöver du och patienten ha satt upp ett mål med behandlingen. Det kan till exempel vara att öka orken för att klara av dagliga aktiviteter eller med någon viss aktivitet, att sår läkning ska påskyndas eller en bromsad viktning.

5. Ansvarsfördelning

Nedan beskrivs ansvarsfördelning mellan kommunens respektive regionens hälso- och sjukvård, med fokus på samverkanszonen. Respektive part behöver ta ansvar för sin del och underlätta för samarbete med övriga parter. Nutritionsvårdprocessen är en del av en god, nära och patientsäker vård. Överenskommelsen gäller alla åldersgrupper¹.

För utförare av basal nutritionsbehandling behöver det finnas tydliga rutiner för hur och till vem remiss för specialiserad nutritionsbehandling ska göras, när det behövs. För utförare av specialiserad nutritionsbehandling behöver det finnas rutiner för hur och till vem överrapport för fortsatt basal nutritionsbehandling ska göras, när det behövs.

5.1. Ansvar för kommunens hälso- och sjukvård

- Basal nutritionsbehandling för personer som har kommunal hälso- och sjukvård i hemmet, bor på vård- och omsorgsboende eller i bostad för särskild service.
- Nutritionsvårdprocessens delar kring riskbedömning, utredning av nutritionsproblem samt uppföljning och utvärdering av ordinerade åtgärder eller behandling.

5.2. Ansvar för gemensamma arenor

För verksamheter som är samfinansierade av region och kommun är samarbetet kring nutritionsbehandling lika viktigt som för annan vård och behandling. Den teoretiska fördelningen av ansvar är densamma som för personer som har hälso- och sjukvård i hemmet; Kommunen

ansvarar för basal nutritionsbehandling och regionen för specialiserad nutritionsbehandling.

5.3. Ansvar för regionens hälso- och sjukvård

- Basal och specialiserad nutritionsbehandling för personer i som **inte** har kommunal hälso- och sjukvård i hemmet.
- Specialiserad nutritionsbehandling för personer som har kommunal hälso- och sjukvård i hemmet, bor på vård- och omsorgsboende eller i bostad för särskild service. Om personen har svårigheter att ta sig till vårdcentral eller sjukhus ska hembesök eller digitalt besök kunna erbjudas.
- Basal och specialiserad nutritionsbehandling för patienter som är inneliggande på sjukhus.
- Basal och specialiserad nutritionsbehandling för patienter med sjukdomstillstånd som behandlas av specifika team eller enheter.
- Nutritionsvårdprocessens delar kring riskbedömning, utredning av nutritionsproblem samt uppföljning och utvärdering av ordinerade åtgärder eller behandling.

Vad är syftet med överenskommelsen?

Överenskommelsen syftar till att tydliggöra en ansvarsfördelning för att säkerställa en patientsäker och jämlik vård.

All hälso- och sjukvårdspersonal har ett basalt nutritionsansvar vilket kräver en grundläggande nutritionskompetens. Dietister är den yrkesgrupp inom vården som har specifik nutritionskompetens.

¹ Ansvarsfördelningen följer den övergripande överenskommelsen för hälso- och sjukvård i hemmet.

6. Förutsättningar

För att ge så goda förutsättningar som möjligt för att länets kommuner och Region Örebro län ska kunna ta ansvar för sina respektive ansvarsområden behöver varje part se över och anpassa organisation, kompetenser och förutsättningar.

Bland annat är följande förutsättningar viktiga.

6.1. Dietist direkt

Dietist direkt är två dietister som är samfinansierade av Region Örebro län och länets kommuner. De har en rådgivande funktion till legitimerad personal på primärvårdsnivå, vilket kan ske digitalt eller per telefon. Hembesök till patient eller vårdverksamhet kan göras vid behov. De har också ett uppsökande uppdrag för metodhandledning till vårdgivare och kan vara ett stöd i förhållande till överenskommelsen. Funktionen är bemannad dagtid under vardagar. Du kan läsa mer om och komma i kontakt med Dietist direkt [här](#).

Vad kan Dietist direkt hjälpa mig med?

Uppdraget för Dietist direkt är bland annat att

- hålla i utbildning för förskrivningsrätt av kosttillskott som subventioneras av Region Örebro län
- vara rådgivande till legitimerad personal, på primärvårdsnivå
- göra uppsökande verksamhet, bland annat till kommunernas särskilda boenden
- i undantagsfall, ge individuell nutritionsbehandling.

Hur får jag kontakt med Dietist direkt?

Kontaktuppgifter finns [här](#).

6.2. Samarbete

Patienter kan i olika vårdssituationer befinna sig inom ramen för olika huvudmäns ansvar, men vem som uppmärksammar nutritionsproblem eller ett behov av nutritionsbehandling ska inte vara avgörande för om behandling sker eller ej. Ansvarsfördelningen i överenskommelsen kräver därför ett nära samarbete, både inom och mellan respektive part, för att ge förutsättningar för en tydlig vårdkedja för patienten.

6.3. Informationsöverföring

Lokala rutiner behöver finnas för att tydliggöra informationsöverföring av pågående och planerad nutritionsbehandling inom och mellan respektive aktör. Nutritionsbehandling ska vara en del av vårdinformation vid byte av vårdgivare eller vårdnivå, för att säkerställa ett tydligt vårdförlopp för patienten. Nutritionsbehandlingen innefattas därmed i ViSam.

7. Kompetens

För att kunna fullgöra sitt ansvar för basal nutritionsbehandling krävs kompetens inom grundläggande näringslära, kunskap i alla delar i nutritionsvårdprocessen samt kompetens kring nutritionsbehandling exempelvis med naturlig och artificiell berikning, justering av måltidsordning och måltidsmiljö, användning av förtjockningsmedel samt behandling med kosttillägg.

För att få förskrivningsrätt av kosttillägg som Region Örebro län subventionerar krävs ytterligare kompetens. Då krävs, förutom grundläggande nutritionskompetens, fördjupad kompetens inom nutritionsvårdprocessens alla delar, förmåga att kunna sätta nutritionsbehandling med nutritionsprodukter i ett sammanhang samt kunskap i förskrivningsprocessen och Förskrivarportalen samt produktkunskap.

För specialiserad nutritionsbehandling krävs fördjupad kunskap i näringslära samt dokumenterad kunskap inom dietetik. I praktiken innebär det utbildning till legitimerad dietist. Behandling med enteral eller parenteral näringstillförsel kan även göras av läkare med specifik kompetens.

Var kan jag lära mig mer om nutritionsvårdprocessen och basal nutritionsbehandling?

Länets kommuner och Region Örebro län har tagit fram en digital utbildning som ger dig en orientering i nutritionsvårdprocessen: *Agera gemensamt på nutritionsproblem*. Den är avgiftsfri för dig som jobbar i Region Örebro län, i någon av länets kommuner eller hos någon privat aktör som utför vård på regionens eller någon kommuns uppdrag. Utbildningen riktar sig till legitimerad personal och tar cirka 30 minuter att genomföra.

Du når utbildningen [här](#).

Vem kan ordinera basal nutritionsbehandling?

All legitimerad personal med basal nutritionskompetens.

Vem kan förskriva subventionerade kosttillägg?

För att få förskriva kosttillägg som subventioneras av Region Örebro län behöver du vara dietist, sjuksköterska eller läkare med fördjupad kompetens och en fördjupande utbildning krävs. Därför behöver du gå en utbildning i flera olika delar. Du kan läsa mer om utbildningarna [här](#).

Jag ska börja förskriva kosttillägg. Hur får jag inloggningsuppgifter till Förskrivarportalen?

För att få förskriva kosttillägg som subventioneras av Region Örebro län behöver du gå en utbildning. Du kan läsa mer om utbildningarna och hur du sedan får inloggningsuppgifter till Förskrivarportalen [här](#).

Blir jag av med min förskrivningsrätt för kosttillägg om jag inte gått utbildningen?

Det är det många läkare och dietister som förskriver subventionerade nutritionsprodukter redan idag. För att få fortsätta förskriva kosttillägg som subventioneras av Region Örebro län behöver du gå utbildningarna under 2023. Du kan läsa mer och komma till utbildningarna som krävas [här](#).

8. Uppföljning

Den här överenskommelsen följs upp årligen och uppdateras vid behov utifrån eventuella ändringar av begrepp eller sådant som behöver förtydligas. Var tredje år utvärderas, uppdateras och aktualiseras överenskommelsen i sin helhet.

Regional utveckling, välfärd och folkhälsa inom Region Örebro län ansvarar för uppföljning. Resultatet återrapporteras till chefsgruppen för samverkan social välfärd samt vård och omsorg och medicinskt ansvariga i länet.

Om du har synpunkter eller frågor om överenskommelsen kan du kontakta Stina Engelheart som har ett uppdrag för att implementera överenskommelsen, enligt nedan.

*Stina Engelheart, leg dietist, Med dr
Örebro kommun*

*Med uppdrag för att stödja implementeringen av överenskommelsen
stina.engelheart@orebro.se*